

Gender Inequality in The Concept of Legislation: A Case Study of Abortion

Tipsuda Yanapirat *

(Received Date August 21, 2023, Revised Date: November 26, 2023, Accepted Date: December 4, 2023)

Abstract

The purposes of this research are to 1) analyze the concept of abortion legislation, 2) analyze the implementation of policies for preventing unwanted adolescent pregnancy in secondary schools under the Provincial Administrative Organization in Mahasarakham, and 3) analyze differences in policy implementation for female and male students. This article used qualitative methodology to collect data from books, research papers, official documents, minutes of the meeting of the ad-hoc committee, minutes of the meeting of the House of Representatives, minutes of the meeting of the senators, and in-depth interviews with the doctor and activist involved in amending the Criminal Code regarding abortion. The results showed that 1) the legislation of intentional abortion is an offense of pregnant women under the Criminal Code; It is a punishment that limits the rights and liberties of women and gender equality. 2) The policy implementation to prevent unwanted pregnancy at the school level has been adopted as a campaign to create knowledge for students and made a network of cooperation between schools and hospitals. If female students are pregnant, the school has a support policy so students can study and conceive simultaneously. 3) The teachers were implementing the preventing pregnancy policy for female students more than male students. The teachers communicated with female students who were helped in learning and social life in school when they were pregnant. Dissemination of policies on pregnancy prevention is general knowledge information without selecting the target group of students of any gender.

Keywords: Abortion, Gender Inequality, Women's Right

* Lecturer, College of Politics and Governance, Mahasarakham University, e-mail: tipsuda.y@msu.ac.th

ความเหลื่อมล้ำทางเพศในแนวคิดว่าด้วยการบัญญัติกฎหมาย: กรณีศึกษาการทำแท้ง

ทิพสุดา ญาณกริฐ*

(วันรับบทความ: 31 สิงหาคม 2566/ วันแก้ไขบทความ: 26 พฤศจิกายน 2566/ วันตอบรับบทความ: 4 ธันวาคม 2566)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำทางเพศในการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการทำแท้ง 2) วิเคราะห์การนำนโยบายการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาภายใต้สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามไปปฏิบัติ 3) วิเคราะห์ความแตกต่างในการนำนโยบายไปปฏิบัติต่อนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการศึกษาจากเอกสารคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ รายงานการประชุมคณะกรรมการร่างกฎหมาย รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร รายงานการประชุมวุฒิสภา การสัมภาษณ์เชิงลึกแพทย์และนักกิจกรรมที่มีส่วนในการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยการทำแท้ง ผลการวิจัยพบว่า 1) การบัญญัติกฎหมายเจตนาทำแท้งเป็นความผิดของหญิงตั้งครรภ์ตามประมวลกฎหมายอาญา เป็นการกำหนดบทลงโทษที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของหญิงเกินสมควรแก่เหตุ ไม่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคระหว่างเพศ 2) ในการนำนโยบายการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ไปปฏิบัติในระดับโรงเรียน มีการนำไปปรับใช้โดยทำเป็นโครงการรณรงค์เพื่อสร้างความรู้ และทำความเข้าใจเพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงการป้องกันการตั้งครรภ์ โดยทำเป็นเครือข่ายความร่วมมือกับโรงพยาบาล หากเกิดการตั้งครรภ์ของนักเรียนหญิง โรงเรียนมีนโยบายให้ความช่วยเหลือเพื่อให้ นักเรียนสามารถเรียนและตั้งครรภ์ได้ในเวลาเดียวกันโดยไม่ส่งเสริมการทำแท้ง 3) การนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดขึ้นกับนักเรียนหญิงมากกว่านักเรียนชาย เพราะกลุ่มนักเรียนหญิงจะเป็นกลุ่มที่ครูเข้าไปสื่อสารและให้ความช่วยเหลือทั้งด้านการเรียนและการใช้ชีวิตเมื่อตั้งครรภ์ นอกจากนี้ การเผยแพร่นโยบายเกี่ยวกับป้องกันการตั้งครรภ์ เป็นการให้ข้อมูลความรู้เป็นการทั่วไป โดยโรงเรียนไม่เลือกกลุ่มเป้าหมายว่าจะเป็นนักเรียนเพศใด

คำสำคัญ: การทำแท้ง, ความเหลื่อมล้ำทางเพศ, สิทธิสตรี

* อาจารย์ประจำวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, อีเมล: tipsuda.y@msu.ac.th

บทนำ

ท่ามกลางกระแสของการตื่นตัวและการเคลื่อนไหว เพื่อสร้างความเท่าเทียมในสังคมไทย ให้เกิดขึ้นผ่านปฏิบัติการขององค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่ทำงานรณรงค์ทางด้านสิทธิมนุษยชน ให้เกิดความตระหนักและรับรู้ในประเด็นด้านสิทธิสตรีและความเหลื่อมล้ำทางเพศ เพื่อให้เป็นตามหลักความเสมอภาคของมนุษย์ หลักการนี้เป็นหลักการสำคัญทางด้านสิทธิมนุษยชน และได้ถูกรับรองไว้ในมาตรา 2 และมาตรา 7 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (UDHR) ว่า “มาตรา 2 ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวงตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากการ แบ่งแยก...” และ “มาตรา 7 บุคคลทุกคนต่างมีความเสมอภาคเบื้องต้นตามกฎหมาย และชอบที่จะได้รับ ความคุ้มครองที่เท่ากันตามกฎหมายโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ...” หลักความเสมอภาค (Equality) เป็นหลักที่ทำให้ประชาชน ทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยองค์กรและฝ่ายปกครองของรัฐ และเป็นไปตามหลักในเรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) เป็นคุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2562) เนื่องจากความเป็นมนุษย์โดยไม่ขึ้นกับเงื่อนไขใด รากฐานของหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ สิทธิในชีวิตร่างกายและสิทธิในความเสมอภาค

ในสังคมไทยยังมีผู้หญิงและเด็กผู้หญิงจำนวนมากที่ประสบกับการถูกเลือกปฏิบัติจากสาเหตุเพศกำเนิดและเพศสภาพ เช่น การใช้ความรุนแรงในครอบครัว การใช้ความรุนแรงทางเพศ การได้รับค่าจ้างที่ไม่เป็นธรรม และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เป็นต้น (Kim, S.Y., 2022; UN Women, 2023; Amnesty International Thailand, 2022) ดังปรากฏข้อมูลโรงพยาบาล 51 แห่งทั่วประเทศ ของกองป้องกันการบาดเจ็บ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ผู้หญิงบาดเจ็บรุนแรงจากการถูกทำร้ายกว่าปีละ 8,577 ราย เป็นการถูกทำร้ายในบ้านของผู้หญิงเอง และการถูกทำร้ายทางเพศด้วยกำลังกาย เกิดขึ้นกับผู้หญิงในช่วงอายุที่ไม่มากนัก คือ ผู้หญิงอายุ 10-14 ปี โดยสถานที่เกิดเหตุคือในบ้านของผู้หญิงเอง ประเด็นที่ต้องเฝ้าระวัง คือ ในเด็กแรกเกิด - 4 ปี มีการถูกทำร้ายทางเพศเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 19 ราย (กรมควบคุมโรค, 2565) การทำร้ายร่างกายจากคนในครอบครัวที่เป็นชาย นับเป็นความเหลื่อมล้ำทางเพศอันเป็นรากฐานของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของผู้หญิงและเด็กผู้หญิง

การนำหลักศาสนา จารีตประเพณี และศีลธรรมมาใช้เป็นส่วนเสริมของการบัญญัติกฎหมายอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการนำมาตรการทางอาญามารักษาหลักการเหล่านั้น ให้ดำรงคงอยู่ในสังคม แต่การจะบัญญัติกฎหมายอาญาว่าการกระทำใดบ้างที่เป็นความผิด จะต้องพิจารณาจากลักษณะของการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคม อย่างร้ายแรงประกอบด้วย (ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, 2564) ความรู้สึกของผู้คนในสังคม ต่อการกระทำอันเป็นบาป ความรังเกียจต่อการกระทำ ความรู้สึกกังวลต่อภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เป็นความรู้สึกที่ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายว่าการกระทำใดบ้างที่สมควรจะนำมาบัญญัติไว้ เป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายอาญา ทำให้การกำหนดซึ่งถูกอธิบายลักษณะของการกระทำที่เป็นบาปประเภทหนึ่ง จึงถูกบัญญัติให้การกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมาย เช่นเดียวกับการขโมยทรัพย์สิน การทำร้ายร่างกาย การฉ้อโกงหรือการฆ่าคนตาย รัฐจึงกำหนดและสร้างการรับรู้ผ่านกลไกทางกฎหมายถึงสิทธิในชีวิตของตัวอ่อนเทียบเท่ากับสิทธิของผู้หญิงตั้งครรภ์

ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงชาวไทยทุกคนมีสิทธิทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ หมายถึงสิทธิในการเข้าถึงบริการสุขภาพ เช่น การคุมกำเนิดและการทำแท้งปลอดภัยได้อย่างเสมอภาค (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของฝ่ายที่สนับสนุนการทำแท้งอย่างถูกกฎหมายหรือการทำแท้งเสรี ประเด็นที่สำคัญในการนำเสนอความเห็น คือ “ไม่มีผู้หญิงคนไหนตั้งใจท้องเพื่อไปทำแท้ง” ดังข้อมูลจากองค์กร Amnesty International Thailand (2022) นำเสนอกรณีของผู้หญิงและเด็กผู้หญิงทั่วโลกจำนวนมาก ยังไม่สามารถเข้าถึงการทำแท้งที่ปลอดภัยและถูกกฎหมายได้ ผู้ที่ต้องการหรือจำเป็นต้องยุติการตั้งครรภ์ต้องตกอยู่ในทางเลือกที่ตัดสินใจได้ยาก 2 ประการ คือ การตั้งครรภ์ต่อไปกับการเข้าคุก ดังเช่นกรณีที่เกิดขึ้นกับประเทศอันดอร์ราและประเทศมอลตา ที่การทำแท้งยังเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย ส่งผลให้ผู้หญิงต้องเดินทางไปทำแท้งในประเทศอื่น ๆ ในทวีปยุโรป เพื่อเลี่ยงการทำผิดกฎหมาย และเพื่อความปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้หญิง (Abortion Law: Global Comparisons, 2022; The Criminal Code of Malta; Emma Batha, Axelle Rescourio, 2023; Abortion Clinics in Europe, 2023)

กรณีการทำแท้งที่เกิดขึ้นในประเทศไทย จะเห็นได้ว่าภายหลังจากการทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2563 ให้มีการปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำแท้ง ทั้งนี้ในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ฉบับที่ 28 พ.ศ. 2564 ระบุรายละเอียดโดยกำหนดให้ มาตรา 301 ทำแท้งในอายุครรภ์ต่ำกว่า 12 สัปดาห์ ไม่มีความผิด และ มาตรา 305 ทำแท้งในอายุครรภ์ 12 สัปดาห์ขึ้นไป ทำได้โดยแพทย์ ใต้เงื่อนไข ดังนี้ 1) การตั้งครรภ์เป็นอันตรายต่อสุขภาพกาย-ใจของผู้ตั้งครรภ์ 2) ถูกข่มขืน ล่วงละเมิดทางเพศ โดยไม่ต้องใช้ใบแจ้งความ 3) ตัวอ่อนในครรภ์พิการ 4) อายุครรภ์ 12-20 สัปดาห์ หากไม่เข้าเงื่อนไขข้างต้น ผู้ตั้งครรภ์ยังทำแท้งได้หลังรับคำปรึกษาทางเลือกจากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม และผู้ประกอบวิชาชีพอื่นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด โดยคำแนะนำของแพทย์สภาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น อันอาจตีความได้ว่า ผู้ตั้งครรภ์ทุกคนมีสิทธิรับบริการทำแท้งปลอดภัยถูกกฎหมายได้หากอายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่มีความก้าวหน้าขึ้นจากกฎหมายฉบับเดิม

ในประเทศไทยมีการสร้างกลไกทางกฎหมายและการก่อตั้งคณะกรรมการที่จะช่วยลดการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ขึ้นมา ทำให้เกิดพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 และการกำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เพื่อเสนอนโยบายและยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และจากข้อมูลเบื้องต้นการสหประชาชาติได้กำหนดให้การลดอัตราการคลอดในวัยรุ่น 15-19 ปี เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดของเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals, MDGs) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs) กำหนดให้มีการลดอัตราการคลอดในวัยรุ่นช่วงอายุ 10-14 ปี และช่วงอายุ 15-19 ดังนั้น ช่วงวัยของผู้หญิงที่ถูกเฝ้าระวังเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ คือ ผู้หญิงในช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี (กระทรวงสาธารณสุข, 2562) ซึ่งเป็นช่วงวัยที่อยู่ในระบบการศึกษา จึงเกิดการสร้างมาตรการเพื่อนำนโยบายไปปฏิบัติ

กับกลุ่มเป้าหมาย ผ่านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ด้านเพศวิถีศึกษาและทักษะชีวิตที่มีคุณภาพ เพื่อป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ ป้องกันการตั้งครรภ์ ด้วยการให้สถาบันการศึกษา ครอบครัว ชุมชนรอบข้าง เข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารเรื่องเพศ และมีระบบการดูแลช่วยเหลือที่เหมาะสม และสอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิด้านการศึกษานักเรียน มีการพัฒนาระบบการให้คำปรึกษา ของครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ด้วยการจัดอบรมหลักสูตรการบริหารจัดการและการช่วยเหลือ ดูแลนักเรียนที่ตั้งครรภ์ เมื่อเกิดกรณีที่นักเรียนตั้งครรภ์ ครูจะสามารถให้คำปรึกษาที่เหมาะสม และเข้าใจการส่งต่อข้อมูลให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับต่อไป (กรมอนามัย, 2562)

การกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จึงเป็นมาตรการ ที่ถูกออกแบบมาเพื่อให้เกิดการสนับสนุนนักเรียนหญิงที่ตั้งครรภ์ให้สามารถใช้ชีวิตทางการศึกษา ได้โดยราบรื่นเฉกเช่นเดียวกับนักเรียนหญิงที่ไม่ได้ตั้งครรภ์หรือนักเรียนชาย ด้วยการสร้าง สภาพแวดล้อมที่เป็นมิตร เพื่อช่วยลดจำนวนของหญิงที่จะไปยุติการตั้งครรภ์ และเป็นการลดปัญหา การเจ็บป่วยที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้ารับบริการยุติการตั้งครรภ์ที่ไม่ถูกหลักการทางการแพทย์ แต่ทั้งนี้การตัดสินใจที่จะยุติการตั้งครรภ์ก็ยังมีปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในชีวิต ที่จะได้รับจากการสำเร็จการศึกษา (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2563) ที่มีส่วนสำคัญต่อการ ตัดสินใจตั้งครรภ์ต่อไปหรือการยุติการตั้งครรภ์ของนักเรียนหญิง และเป็นสิ่งซึ่งผู้หญิงเท่านั้น ที่จะต้องตัดสินใจด้วยตัวเอง

ในบทความนี้จะเป็นการสำรวจเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเพศ โดยมุ่งเน้นการพิจารณาถึงกฎเกณฑ์และมาตรการต่าง ๆ ที่รัฐกำหนดและวางเงื่อนไขมาเพื่อไม่ให้ เกิดการทำแท้งเสรีในประเทศไทย เป็นความเห็นของผู้วางระบบและมาตรการที่มีเพศชายเป็นผู้ให้ ความเห็นสำคัญ ทั้งที่เป็นเรื่องสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง และสร้างกระบวนการป้องกัน และรณรงค์ให้คุมกำเนิด เพื่อควบคุมปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ (“กรมอนามัยย้ำคุมกำเนิด สำคัญ,” 2565; “รัฐบาลส่งเสริมการตั้งครรภ์เมื่อพร้อม,” 2566) รวมถึงสำรวจการนำมาตรการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอย่างบูรณาการ ผ่านการกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ.2560-2569 ตามพระราชบัญญัติการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559 ที่สร้างขึ้นเพื่อดูแล ช่วยเหลือ คุ้มครองผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงวัยรุ่นในช่วงวัย 15-19 ปี ที่ยังศึกษาอยู่ในโรงเรียน และสำรวจความแตกต่าง ของวิธีการนำเอามาตรการดังกล่าวไปใช้กับนักเรียนชายและหญิงในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ภายใต้งบองค์กรการบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีนักเรียนอยู่ในวัยที่มีโอกาสตั้งครรภ์ เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับการนำยุทธศาสตร์และนโยบายการป้องกันและแก้ไขการท้องไม่พร้อม ไปใช้กับนักเรียนทั้งเพศหญิงและเพศชาย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางเพศในการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการทำแท้ง
2. เพื่อวิเคราะห์การนำนโยบายการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาภายใต้งบองค์กรการบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามไปปฏิบัติ
3. เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างในการนำนโยบายไปปฏิบัติต่อนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดสตรีนิยมและความเหลื่อมล้ำทางเพศ

ภายใต้แนวคิดสตรีนิยม (feminism) เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเพศหญิงและเพศชายซึ่งมีลักษณะของความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศมาตั้งแต่สังคมในอดีตจนถึงปัจจุบัน อาจเรียกได้ว่าเป็นสภาพของสังคมที่ตกอยู่ในอุดมการณ์แบบถืออำนาจของชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงกับชายปรากฏอยู่ในทุกมิติของสังคม ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การสืบทอดอัตลักษณ์ของแต่ละเพศ แนวคิดสตรีนิยม (feminism) คือแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อภาวะระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย (ปิยะพร โกมุที, 2563) แนวคิดสตรีนิมนั้นเป็นแนวคิดที่ประกอบด้วยโครงสร้างค่านิยม อำนาจ และระบบความเชื่อ เป็นการสร้างทางเลือกให้กับคนสังคม สตรีนิยมจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับเพศหญิง ผู้หญิง ความเป็นผู้หญิง และเมื่อกล่าวถึงความเป็นผู้หญิงหรือเพศหญิง ผู้คนทั่วไปก็จะนึกถึงความอ่อนหวาน ความสุภาพ ความเชื่อฟัง ผู้เลี้ยงดูปรนนิบัติคนอื่น มากกว่าคิดถึงผู้หญิงในแง่ของความเท่าเทียม ความมีเหตุผล แนวคิดสตรีนิยมเน้นที่การมองโลกทั้งระบบ แทนที่จะมองเพียงบางส่วน และการมองเช่นนี้ทำให้เห็นประเด็นของความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงชาย และแนวคิดสตรีนิยมก็ไม่ใช่ว่าการปฏิเสธชาย หรือเห็นเพศชายไม่มีความสำคัญ แต่เป็นการพยายามที่ลดความไม่เสมอภาคระหว่างเพศขึ้น หัวใจของแนวคิดสตรีนิยม (feminist) หรือแนวความคิดการให้ความสำคัญภาค ก็คือ ทั้งเพศหญิงและเพศชายมีความเท่าเทียมกัน (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545)

ทฤษฎีทางกฎหมายและบทบาทของกฎหมายที่ดำรงอยู่เป็นการสะท้อนเจตจำนงผลประโยชน์ของชายเหนือหญิง เปรียบเสมือนว่ามีธรรมชาติของความเป็นชาย (maleness) ในตัวกฎหมาย สิ่งที่เป็นข้อความคิดพื้นฐานในนิติศาสตร์แนวสตรีนิยม คือ การอธิบายเกี่ยวกับปัญหาความไม่เป็นธรรมของผู้หญิง ในทัศนะของฝ่ายสตรีนิยมที่อยู่ในสถานะสังคมชายเป็นใหญ่ (patriarchal society) อันแสดงออกในเชิงวัฒนธรรม การเมืองและกฎหมาย ที่สะท้อนการยอมรับและการใช้อำนาจครอบงำของชายเหนือฝ่ายหญิงทั่วไป (จรัญ โฆษณานันท์, 2550) ในแง่นี้ นักนิติศาสตร์แนวสตรีนิยมจึงมุ่งเสนอบทวิเคราะห์และวิพากษ์กฎหมายซึ่งมีความเป็นสถาบันสำคัญหนึ่งในสังคม โดยการตั้งคำถามถึงรากฐานเรื่องศีลธรรมที่ดีของกฎหมายคืออะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากว่าคำตอบขึ้นอยู่กับหลักศีลธรรมของโครงสร้างที่ครอบงำสังคมอยู่ และการใช้สิทธิที่ตั้งอยู่บนความคิดเรื่องความเสมอภาค เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้หญิงถูกลดโทษเพราะความแตกต่างของพวกเธอ (วิระดา สมสวัสดิ์, 2549) ซึ่งเป็นปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงที่กระทำโดยชาย อันอาจต้องเกิดการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรม กระบวนการทางกฎหมาย

แนวคิดและมุมมองเกี่ยวกับการทำแท้ง

ปัญหาเกี่ยวกับความชอบธรรมในการทำแท้งเป็นประเด็นหนึ่งที่มีความซับซ้อนเกี่ยวกับสิทธิสตรีและศีลธรรม โดยมีกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้อง มีการโต้แย้งความชอบธรรมของสิทธิในการเลือกทำแท้ง (right to choice) ด้วยการยืนยันเรื่องความผิดบาปทางศีลธรรมในการทำลายความบริสุทธิ์ของชีวิตที่ยังไม่ถือกำเนิดมา โดยเชื่อมั่นว่ามีสภาพเป็นมนุษย์แล้ว ถึงแม้ว่าในทางกฎหมายจะยังไม่รับรองสถานภาพบุคคลให้ชีวิตในครรภ์จนกว่าจะคลอดแล้วสามารถมีชีวิตอยู่รอดได้ (right to life) ลักษณะการให้เหตุผลทางศีลธรรมนี้ ยังอาจปรับเข้ากับแนวการตีความกฎหมายธรรมชาติในเชิงที่โน้มเอียงในความคิดเชิงอนุรักษนิยมและความคิดตามหลักศาสนา (จรัญ โฆษณานันท์, 2550)

ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งอันเกี่ยวข้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคล เป็นสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคล คือ การทำแท้ง ซึ่งประเด็นดังกล่าว ก่อให้เกิดข้อถกเถียงในประเด็นความเห็นที่มีต่อการทำแท้ง โดยถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่ต่อต้านการทำแท้ง และฝ่ายที่สนับสนุนการทำแท้ง

ในการนำเสนอข้อถกเถียงนั้น ฝ่ายที่กล่าวถึงการสนับสนุนการมีชีวิตของทารกในครรภ์ (Pro-Life) กล่าวว่า ลักษณะของทารกในครรภ์ไม่ว่าจะมีสถานะเป็นอย่างไร มีอวัยวะเกิดขึ้นแล้วหรือไม่ ก็ถือว่ามีชีวิตถือกำเนิดขึ้นมาแล้ว การคุมกำเนิดเป็นสิ่งสำคัญเพื่อป้องกันมิให้เกิดการตั้งครรภ์ อันจะนำไปสู่ความคิด และการทำแท้งยังก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่ทำให้เชื่อกันว่ามนุษย์สามารถทำลายอีกหนึ่งชีวิตได้อย่างง่ายดาย แต่ฝ่ายที่สนับสนุนการตัดสินใจของผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ (Pro-Choice) อธิบายว่า ร่างกายของผู้หญิงเป็นของผู้หญิงนั่นเอง (My Body My Choice) ผู้หญิงมีสิทธิที่จะกำหนดว่าจะให้การตั้งครรภ์ดำเนินต่อหรือสิ้นสุดลงก็ได้ การบังคับให้ผู้หญิงตั้งครรภ์ต่อ ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน (Britannica, 2022; Piper, 2022; Human Rights Law Network, 2019) ความเห็นฝ่ายนี้ จึงสนับสนุนการทำแท้งอย่างถูกกฎหมาย และมองว่าการอนุญาตให้ทำแท้งโดยถูกกฎหมาย เป็นกระบวนการที่จะช่วยลดความเสี่ยงจากการทำแท้งที่ผิดกฎหมายและไม่ปลอดภัย ซึ่งอาจทำให้ผู้หญิงเหล่านี้ต้องประสบปัญหาด้านสุขภาพและอาจเป็นอันตรายถึงชีวิต

หากพิจารณาจากแนวคิดของฝ่ายที่ต่อต้านการทำแท้งที่นำเสนอประเด็นของตนเองว่า เมื่อมีชีวิตเกิดขึ้นมาแล้ว การทำแท้งจึงเป็นไปเช่นเดียวกับการฆ่าคนตาย ตามทัศนะที่ปรากฏเป็นหลักการทางศาสนา 3 ศาสนา ดังที่ปรากฏในคำอธิบายตามทัศนะในศาสนาพุทธ ที่กล่าวถึงการปฏิสนธิ เกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิสนธิวิญญูณ พระพุทธศาสนาเชื่อต่างจากนักชีววิทยา โดยกล่าวว่า ทารกไม่สามารถเกิดและเติบโตเป็นมนุษย์ได้ เพราะกระบวนการทางชีววิทยาเป็นเพียงปรากฏการณ์ของสสาร พระพุทธศาสนาไม่เชื่อว่าสสารจะสามารถเจริญเติบโตไปได้ ความเป็นคนในที่นี้ไม่ได้วัดจากการมีอวัยวะครบถ้วน หากแต่วัดจากการมีปฏิสนธิวิญญูณ (ชินวัตร นิลเนตร, 2564, น. 180-185) คำอธิบายตามทัศนะในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก อธิบายว่า ชีวิตที่เกิดขึ้นมาเป็นไปตามแผนการของพระเจ้าและมีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นของประทานอันล้ำค่า มนุษย์ไม่อาจไปละเมิดได้ ชีวิตเป็นของพระเจ้าแม้แต่ตัวเราก็ไม่มีสิทธิไปพรากชีวิตของตัวเอง ชีวิตเกิดขึ้นตั้งแต่ปฏิสนธิ การทำแท้งด้วยความจงใจเป็นการฆาตกรรมชีวิตบริสุทธิ์ พระศาสนจักรคาทอลิกเล็งเห็นความสำคัญของชีวิตมนุษย์ตลอดมา (เชิดชัย เลิศจิตรเลขา, ม.ป.ป.) คำอธิบายตามทัศนะในศาสนาอิสลาม กล่าวว่า ชีวิตมนุษย์เป็นของพระเจ้า การทำลายชีวิตของมนุษย์ไม่ว่าด้วยเหตุผลใดล้วนเป็นบาป การทำแท้งจึงถือเป็นบาปใหญ่ ถือว่าเป็นการฆ่าชีวิตใดโดยไม่เป็นธรรม อิสลามไม่อนุญาตให้ทำแท้งทุกรูปแบบ เว้นแต่บางกรณีที่เป็นปัญหาสุขภาพของมารดา หรือกรณีสุขภาพของทารกหรือการตั้งครรภ์ที่เกิดจากการถูกระงับการตั้งครรภ์ ทั้งนี้ จำนวนสัปดาห์ที่ตั้งครรภ์มีผลสำคัญต่อการอนุญาตให้ทำแท้ง (มรยัม แวหะยี และซากาเรีย หะมะ, 2561, น. 171; วิลาลินี พนานครทรัพย์, 2554, น. 98)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำแท้ง: ประวัติความเป็นมา

กฎหมายการทำแท้งของไทยนั้นมิมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงแก้ไขโดยเรียงลำดับมาตั้งแต่กฎหมายตราสามดวง กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 และประมวลกฎหมายอาญาที่เริ่มบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500 ซึ่งมีรายละเอียด (ศิริพร รุ่งรัตนธวัชชัย, 2557) ดังนี้

1. กฎหมายตราสามดวง ซึ่งประกาศใช้ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีการกล่าวอ้างไว้ในบทบัญญัติบทพระอัสสฬการลักษณะผัวเมีย และบัญญัติเกี่ยวกับการฆ่าเด็กในครรภ์มารดาตามมาตรา 10 และมาตรา 15 ไว้ดังนี้

มาตรา 10 บัญญัติว่า ผู้ใดให้ยาท่านกิน ลูกในท้องตาย ให้เอาตัวแม่มันถึงหนึ่งตั้งไหมทวิคุณ เป็นสินถึงไหมถึงพินัย แล้วโบย 60 ที เอาขึ้นหาหยั่งประจานแล้วจำไว้ ณ คุก ถ้าตายทั้งแม่ทั้งลูกให้มันตายตกไปตามกัน

มาตรา 15 บัญญัติว่า ผู้ใดวิวาทกับหญิงมีครรภ์ ตีฟันแทงหญิงมีครรภ์ลูกในท้องตาย แม่มีบาดเจ็บให้ไหมตีฟันแทงโดยหนัก ถ้าตายทั้งแม่ทั้งลูก ให้ฆ่าผู้ตีฟันแทงให้ตายตกไปตามกัน

2. กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ได้บัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำแท้งไว้ 5 มาตรา ดังนี้

มาตรา 260 บัญญัติว่า หญิงใดริดลูกให้แท้งก็ดี ยินยอมให้คนอื่นริดลูกให้แท้งก็ดี ท่านว่า มันมีความผิดต้องระวางโทษานุโทษเป็นสามสถาน คือสถานหนึ่งให้จำคุกไม่เกินสามปี สถานหนึ่งให้ปรับไม่เกินกว่าร้อยบาท สถานหนึ่งให้ลงโทษทั้งจำทั้งปรับเช่นว่ามาแล้วด้วยกัน

มาตรา 261 บัญญัติว่า ผู้ใดริดลูกเขาให้แท้ง แม้ว่าหญิงยินยอมให้ริดก็ดี ท่านว่า มันมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่เดือนหนึ่งขึ้นไปจนสามปี และปรับตั้งแต่ยี่สิบบาทขึ้นไปจนถึงร้อยบาทด้วยอีกโสดหนึ่ง

มาตรา 262 บัญญัติว่า ถ้าผู้กระทำความผิดเช่นว่าในมาตรา 261 นั้นเป็นแพทย์หรือเป็นผดุงครรภ์ก็ดี หรือเป็นคนทำโดยเห็นแต่สินจ้างรางวัลก็ดี ท่านให้ลงโทษมันตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดเช่นนั้น ทวิขึ้นอีกหนึ่งในสามส่วน

มาตรา 263 บัญญัติว่า ผู้ใดรู้ยั่วว่าหญิงมีครรภ์ และหญิงมิได้อนุญาตให้มีริดลูก ถ้าแลมันกระทำความร้ายด้วยกำลังกาย หรือด้วยประการหนึ่งประการใดให้หญิงนั้นแท้งลูกไซ้ ท่านว่า มันมีความผิดต้องระวางโทษฐานประทุษร้ายแก่ร่างกายถึงสาหัสตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา 256 และมาตรา 257 นั้น

มาตรา 264 บัญญัติว่า ผู้ใดพยายามกระทำความผิดอย่างใดใดที่ท่านบัญญัติไว้ในมาตรา 260 และ 261 นั้น ท่านว่าเป็นการไม่สำคัญ อย่าให้เอาโทษแก่มันเลย

3. ประมวลกฎหมายอาญา ได้บัญญัติเกี่ยวกับการทำแท้งไว้ในเรื่องความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หมวดความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา 301 – 305 โดยมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอัตราโทษในมาตรา 302 และมาตรา 303 ในปี 2560 ดังนี้

มาตรา 301 หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูก หรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 302 ผู้ใดทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงนั้นยินยอม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงรับอันตรายสาหัสอย่างอื่นด้วยผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

มาตรา 303 ผู้ใดทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงนั้นไม่ยินยอม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงรับอันตรายสาหัสอย่างอื่นด้วยผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท

ถ้าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้หญิงถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท

มาตรา 304 ผู้ใดเพียงแต่พยายามกระทำความผิดตามมาตรา 301 หรือมาตรา 302 วรรคแรก ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

มาตรา 305 ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวในมาตรา 301 และมาตรา 302 นั้น เป็นการกระทำของนายแพทย์ และ

(1) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากสุขภาพของหญิงนั้น หรือ

(2) หญิงมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดอาญา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 276 มาตรา 277 มาตรา 282 มาตรา 283 หรือมาตรา 284 ผู้กระทำไม่มีความผิด

ต่อมาในปี 2564 ภายหลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 4/2563 ลงวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2563 ว่ามาตรา 301 และมาตรา 305 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ขัดหรือแย้งต่อมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงมีการแก้ไขรายละเอียดในบทบัญญัติหมวดความผิดฐานทำให้แท้งลูก (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายฯ, 2564) ดังนี้

มาตรา 301 หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูกหรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูกขณะมีอายุครรภ์เกินสิบสองสัปดาห์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 305 ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 301 หรือมาตรา 302 เป็นการกระทำของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและตามหลักเกณฑ์ของแพทยสภาในกรณีดังต่อไปนี้ผู้กระทำไม่มีความผิด

(1) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากหากหญิงตั้งครรภ์ต่อไปจะเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายต่อสุขภาพทางกายหรือจิตใจของหญิงนั้น

(2) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากมีความเสี่ยงอย่างมากหรือมีเหตุผลทางการแพทย์อันควรเชื่อได้ว่าหากทารกคลอดออกมาจะมีความผิดปกติถึงขนาดทุพพลภาพอย่างร้ายแรง

(3) หญิงยืนยันต่อผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมว่าตนมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ

(4) หญิงซึ่งมีอายุครรภ์ไม่เกินสิบสองสัปดาห์ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์

(5) หญิงซึ่งมีอายุครรภ์เกินสิบสองสัปดาห์ แต่ไม่เกินยี่สิบสัปดาห์ ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์ภายหลังการตรวจและรับคำปรึกษาทางเลือกจากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและผู้ประกอบวิชาชีพอื่นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของแพทย์สภาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

การกำหนดนโยบายเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียน

สำหรับประเทศไทย พบการคลอดในวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปี เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ข้อมูลจากสถิติสาธารณสุขพบว่า วัยรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปี คลอดบุตรเพิ่มขึ้นจากประมาณ 95,000 คน ในปี พ.ศ. 2546 เป็นประมาณ 104,300 คน ในปี 2558 ในจำนวนนี้เป็น การคลอดบุตรโดยวัยรุ่นที่มีอายุน้อย คือ อายุต่ำกว่า 15 ปี ประมาณปีละ 3,000 คน นอกจากนั้น วัยรุ่นอายุ 10-19 ปี ที่คลอดบุตรซ้ำหรือคลอดเป็นครั้งที่สองขึ้นไปมีมากถึง 12,700 คน หรือเท่ากับร้อยละ 12.2 ของการคลอดในวัยรุ่นอายุ 10-19 ปี ทั้งหมด ผลกระทบทางสุขภาพจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เช่น การเสียชีวิตของมารดา การเสียชีวิตของทารก เด็กแรกเกิดน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ มีความเสี่ยงต่อการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต นอกจากนี้ยังทำให้เสียโอกาสทางการศึกษาหน้าที่การงาน รวมทั้งรายได้ในอนาคต การขาดความพร้อมในการเลี้ยงดูบุตร ส่งผลให้เด็กจำนวนหนึ่งถูกทอดทิ้ง หรือเติบโตมาอย่างไม่มีคุณภาพ การแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่กระทรวงศึกษาต้องขับเคลื่อนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาภายใต้มาตรการด้านการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และการป้องกันเพื่อไม่ให้นักเรียนในสถานศึกษาดังครรภ์ โดยส่งผ่านการสอนรู้เท่าทันการใช้ชีวิตทางเพศ การรักนวลสงวนตัว หลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร รวมถึงการวางมาตรการให้นักเรียนได้รับบริการด้านการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาครูผู้สอน หากนักเรียนตั้งครรภ์ในระหว่างเรียนให้ใช้ระบบให้คำปรึกษา ช่วยเหลือคุ้มครองนักเรียนที่ตั้งครรภ์ให้เรียนต่อเนื่องได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตทางด้านเนื้อหาในงานวิจัยชิ้นนี้ ศึกษาข้อมูลในกระบวนการร่างและแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยการทำแท้งตั้งแต่ พ.ศ. 2500 ถึงปัจจุบัน ศึกษานโยบายการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาภายใต้สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ตามยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ. 2560-2569 ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทั้งแนวคิดทฤษฎี ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติ ความเห็นของคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ นโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตทางด้านประชากรในงานวิจัยชิ้นนี้ ศึกษาความคิดเห็นจากผู้ที่มีบทบาทเคลื่อนไหวและผลักดันให้เกิดการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยเรื่องการทำแท้ง ได้แก่ แพทย์ นักกิจกรรม นักวิชาการ และศึกษาจากผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาภายใต้สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

วิธีการวิจัย

บทความนี้มาจากการงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึก ในส่วนของเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการยุติการตั้งครรภ์ แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบตามกฎหมายอาญา เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ตั้งแต่ขั้นตอนก่อนเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นวิเคราะห์และสรุปข้อมูล ศึกษาเอกสารที่เป็นเอกสารชั้นต้นเกี่ยวกับกระบวนการร่างกฎหมายอาญาในหมวดความผิดฐานทำให้แท้งลูก เอกสารเกี่ยวกับยุทธศาสตร์และนโยบายการป้องกันและแก้ไขการท้องไม่พร้อม รวมถึงการศึกษาจากเอกสารชั้นรอง เช่น งานวิจัย บทความวิชาการ บทความวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง และในส่วนของ การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลประกอบไปด้วย แพทย์ สหวิชาชีพอาสาของเครือข่ายสมาคมพัฒนาเครือข่ายอาสาสมัครภคินี ภคณิกะทรวงศาธารณสุข (RSA) นักเคลื่อนไหวในองค์กรเอกชนเครือข่ายทำแท้ง ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาภายใต้สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเพื่อสัมภาษณ์เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้วิจัยเลือกตัวแทนผู้ให้ข้อมูลจากผู้ที่มีบทบาทในการเสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ.2564 ว่าด้วยความผิดฐานทำให้แท้งลูกตามมาตรา 301 และมาตรา 305 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมภายหลังจากการมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2563 ให้มีการปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำแท้ง และเป็นผู้ที่ทรงพลังให้เกิดความเคลื่อนไหวและให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการทำแท้ง จนเกิดการผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมายเกิดขึ้นและสำเร็จ

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเพื่อสัมภาษณ์เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเป็นการสัมภาษณ์บุคคลซึ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูที่ทำหน้าที่เป็นครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา สภานักเรียน และครูผู้สอนในหมวดสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาภายใต้สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยเลือกศึกษาโรงเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาซึ่งมีนักเรียนอยู่ในวัยที่มีโอกาสตั้งครรภ์ เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับการนำยุทธศาสตร์และนโยบายการป้องกันและแก้ไขการท้องไม่พร้อมไปใช้กับนักเรียนทั้งเพศหญิงและเพศชาย

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์มาจัดหมวดหมู่ เพื่อวิเคราะห์และตีความเนื้อหาในเอกสารและนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบข้อมูลและข้อเท็จจริงเพิ่มเติม เพื่อนำเสนอข้อค้นพบและสร้างข้อสรุปในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ในกระบวนการบัญญัติให้การทำแท้งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มีแนวคิดที่สร้างความเหลื่อมล้ำทางเพศอันส่งผลกระทบต่อผู้หญิงที่เกิดจากโครงสร้างและวัฒนธรรมปิตาธิปไตย ภายใต้สังคมที่ผู้ชายได้อธิบายโลกของผู้หญิงผ่านมุมมองทางการแพทย์ ศาสนาและศีลธรรม การทำแท้งถูกอธิบายว่าเป็นการกระทำอันสิ้นคุณธรรมของสังคม จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างกฎหมายเพื่อลงโทษการกระทำนั้น และเนื่องจากเจ้าของร่างกายที่เป็นเหตุให้เกิดการกระทำผิดนั้นได้ เป็นผู้หญิง จึงกำหนดให้บทลงโทษต้องเกิดแก่ผู้หญิง ขณะที่สิ่งที่เกิดขึ้นกับภาคปฏิบัติของการนำนโยบายการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ไปใช้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ โรงเรียนมีการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษา แนะนำช่องทางในการให้คำปรึกษาให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่ตั้งครรภ์ และการศึกษาที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของนักเรียนที่ตั้งครรภ์ พัฒนารูปแบบความร่วมมือกับสถานพยาบาลเพื่อพัฒนาระบบส่งต่อ อันเป็นการช่วยดูแลนักเรียนที่ตั้งครรภ์ สำหรับการปฏิบัติต่อนักเรียนชายและนักเรียนหญิงตามนโยบายการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ จะไม่มีความแตกต่างกัน ให้ด้านการให้ความรู้และคำแนะนำ ผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และให้นักเรียนทั้ง 2 เพศเข้าร่วม แต่นักเรียนชายไม่ใช้กลุ่มเป้าหมายหลักที่จะให้คำปรึกษาและคำแนะนำเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ ทำให้เมื่อเกิดกรณีการตั้งครรภ์ในโรงเรียน นักเรียนหญิงจะเป็นกลุ่มที่ครูเข้าไปให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือ

1. การทำแท้งถือเป็นการกระทำอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา

ในประเทศไทย การทำแท้งถูกระบุไว้ในกฎหมายอาญาให้เป็นการกระทำความผิด โดยเริ่มบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 (มาตรา 260 – 264) เป็นต้นมา เนื้อหาในกฎหมายระบุให้การทำแท้งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายโดยไม่มีข้อยกเว้นแก่กรณีใด ๆ เว้นแต่เป็นกรณีพยายามกระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์ชัดเจนที่ต้องการเอาผิดแก่ผู้หญิงที่เจตนาทำแท้งเองหรือยินยอมให้ผู้อื่นทำแท้งให้ บุคคลที่ไม่ใช่แพทย์ที่ไปทำแท้งให้แก่ผู้หญิงและถ้าเป็นแพทย์หรือผู้ประกอบวิชาชีพในการผดุงครรภ์ไปทำแท้งให้ผู้หญิง จะได้รับโทษหนักขึ้น เมื่อมีการปรับปรุงกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 มาใช้ประมวลกฎหมายอาญา ตั้งแต่ พ.ศ. 2499 ก็มีการปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดฐานทำให้แท้งลูกในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำด้วยเหตุผลและความจำเป็นทางการแพทย์ เพื่อสุขภาพของผู้หญิง หรือเป็นการตั้งครรภ์อันเกิดจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ แต่หากเป็นเหตุอื่นจะต้องถูกลงโทษตามกฎหมายดั้งเดิม (ศิริพร รุ่งรัตน์ธวัชชัย, 2557) จึงเป็นเหตุให้มีการยื่นคำร้องจากแพทย์ที่ถูกดำเนินคดีจากกฎหมายอาญาดังกล่าวด้วยการทำแท้งต่อศาลรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายอาญาความผิดเกี่ยวกับการทำแท้ง จนเป็นเหตุให้เกิดการแก้ไขกฎหมาย ทั้งนี้ ในกระบวนการร่างกฎหมาย มีการนำเสนอแนะมุมมองและข้อถกเถียงจากคณะกรรมการการร่างกฎหมาย อันนำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับการบัญญัติให้การทำแท้งเป็นการกระทำผิดกฎหมายหรือไม่ หากให้เป็นความผิดจะให้ลงโทษมากเพียงใด และให้มีเงื่อนไขที่เป็นข้อยกเว้นความรับผิดในบางประเด็น

1.1 มุมมองต่อการทำแท้ง: ผิด หรือ ไม่ผิดกฎหมาย

ข้อถกเถียงประการสำคัญเกี่ยวกับการทำแท้ง คือ สิทธิด้านใดที่จะถูกคำนึงถึงและใครเป็นเจ้าของสิทธินั้น โดยมีแนวคิดที่อาศัยจุดยืนทางศีลธรรมและระบบการเมืองแต่ละบุคคลยึดถือมาประกอบการอธิบาย เพื่อสร้างข้อถกเถียงขึ้นมา ในส่วนของประเด็นด้านสิทธิที่ถูกกล่าวถึงในการทำแท้ง คือ สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย อันเป็นสิทธิตามธรรมชาติบนพื้นฐานของการยึดถือหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการใด ๆ ต่อเนื้อตัวร่างกายของตน บุคคลอื่นมีหน้าที่ต้องไปรบกวนการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมได้รับความคุ้มครองจากรัฐ โดยผู้ที่เป็นเจ้าของสิทธินั้นมี 2 ฝ่าย คือสิทธิในชีวิตของผู้หญิงตั้งครรภ์ และสิทธิของทารกในครรภ์ของผู้หญิง

สิทธิในชีวิตของผู้หญิงตั้งครรภ์ ถูกอธิบายผ่านคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเอาไว้ว่า “...เนื่องจากรากฐานของสังคมไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเห็นคุณค่าของชีวิตมนุษย์เพียงเท่านั้น แต่ยังต้องมีปัจจัยอื่นที่สำคัญเป็นรากฐานของสังคมประกอบด้วยเช่นเดียวกับการคุ้มครองสิทธิในการมีชีวิตของทารกในครรภ์ หากมุ่งคุ้มครองสิทธิของทารกในครรภ์เพียงอย่างเดียวโดยมิได้พิจารณาการคุ้มครองสิทธิของผู้ตั้งครรภ์อันมีมาก่อนสิทธิของทารกในครรภ์ก็เป็นสิ่งที่อาจส่งผลกระทบให้หญิงไม่ได้รับความเป็นธรรมและถูกกลั่นแกล้งหรือจำกัดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของหญิง ซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่เป็นสิทธิพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดต่อชีวิตและร่างกายของตนได้ทราบเท่าที่การกระทำนั้นไม่ไปรบกวนหรือล่วงล้ำเข้าไปในสิทธิหรือเสรีภาพของผู้อื่น รวมทั้งยังส่งผลกระทบถึงสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของผู้ตั้งครรภ์ที่ครอบคลุมไปถึงสิทธิในการตัดสินใจของหญิงว่าจะยุติการตั้งครรภ์หรือตั้งครรภ์ต่อไปอีกด้วย...”

การกล่าวถึงสิทธิของทารกในครรภ์ของผู้หญิง ปรากฏตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 “สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก..ทารกในครรภ์มารดาก็สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลังคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก” ซึ่งการคุ้มครองทารกในครรภ์ในสายตาของกฎหมายไทยจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อ อยู่ภายใต้เงื่อนไขของการมีชีวิตอยู่รอดของทารกเมื่อคลอดออกมาแล้วเท่านั้น แต่หากกล่าวถึงตัวอ่อนจะถูกให้ความคุ้มครองโดยใช้กรอบทางศาสนา จารีตประเพณีและศีลธรรมเข้ามารับรองสถานะนับตั้งแต่มีการปฏิสนธิ และมีคำว่า “บาป” เป็นการป้องปรามการกระทำ โดยเปรียบเทียบการทำแท้ง คือการฆ่า เป็นการกระทำที่เป็นเรื่องผิด หากบุคคลใดเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการลงมือทำโดยตรงตามหน้าที่ หรือมีส่วนสนับสนุนในทางอ้อม ล้วนแต่เป็นผู้ที่ทำบาป

กรมอนามัยแสดงข้อมูลเกี่ยวกับสถิติการทำแท้งในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2556 – 2563 โดยมีสัดส่วนการทำแท้งที่สูงขึ้น จากร้อยละ 37.2 เป็นร้อยละ 55.8 ใน พ.ศ. 2562 และลดลงเพียงเล็กน้อยในพ.ศ. 2563 เป็นร้อยละ 53.8 (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2563) แสดงให้เห็นว่าการกำหนดให้การทำแท้งเป็นความผิดอาญาไม่สามารถยับยั้งการทำแท้งได้ แต่กลับเป็นการผลักให้หญิงที่ต้องการทำแท้ง ไปรับบริการนอกระบบสาธารณสุขที่มีความปลอดภัยต่ำกว่าสถานพยาบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้รัฐไม่สามารถให้บริการหรือประชาสัมพันธ์การให้บริการในส่วนที่ไม่ผิดกฎหมาย ได้เต็มที่ ดังนั้น จึงเกิดข้อเรียกร้องทางสังคมว่ารัฐควรมีบริการให้หญิงที่ต้องการทำแท้ง

สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่ปลอดภัย เพื่อลดการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัยและการเสียชีวิตจากการทำแท้ง การยุติการตั้งครรภ์ดังกล่าวต้องกระทำโดยผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและตามหลักเกณฑ์ของแพทยสภาและคำนึงถึงหลักความปลอดภัยต่อชีวิตและร่างกายเป็นสำคัญ

การตัดสินใจทำแท้งของผู้หญิงมิได้เกิดบนฐานความคิดที่จะทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกายและชีวิตของตนเอง ถึงแม้ว่าจะมีข้อมูลเกี่ยวกับยาหรือวิธีการทำแท้งในพื้นที่ออนไลน์ปรากฏเป็นจำนวนมาก เมื่อคำนึงถึงความปลอดภัย การหาข้อมูลโดยการขอคำแนะนำจากแพทย์และผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมอื่น ๆ จึงเป็นสิ่งที่ผู้หญิงนึกถึงเป็นลำดับแรก แต่การขอคำแนะนำเพื่อทำแท้งในสถานพยาบาลไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน ไม่ใช่สิ่งที่ทำได้โดยง่ายและมีความทั่วไป เฉกเช่นการขอคำแนะนำหรือขอเข้ารับการรักษาปัญหาสุขภาพของผู้หญิงประเภทอื่น ๆ แพทย์มีสิทธิปฏิเสธการรักษาและส่งต่อการรักษานั้นให้แก่แพทย์อื่น ๆ พื้นที่ของการให้บริการทำแท้งโดยผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและมีความรู้ในการทำแท้งที่ปลอดภัยจึงอยู่ในวงจำกัด แม้จะมีการรวมกลุ่มจากแพทย์และผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมอื่นเป็นเครือข่ายอาสา RSA ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขก็ตาม

“...เขาก็ใช้ระบบคุณธรรม (คุณ-นะ-ทำ) เข้ามาจัดการเรื่องนี้ เขาปฏิเสธไม่ทำแท้งให้ส่งต่อให้คนอื่นทำ แต่ยังไม่ถึงกับต้องมีคนที่ทำเรื่องนี้ให้คนที่ต้องการทำแท้งอยู่ดี...”

วราชาติ มีวาสนา (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 ธันวาคม 2565)

1.2 การบัญญัติกฎหมายทำแท้งก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเพศ

หลักเกณฑ์ในการกำหนดความผิดทางอาญา เกิดจากจารีตประเพณี ศาสนา และศีลธรรม กฎหมายอาญากับศีลธรรมมีเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างมาก กฎหมายอาญาที่มีโทษร้ายแรง เช่น ฆ่าคน ชิงทรัพย์ เป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรม แต่อีกหลายกรณีที่ถูกจัดว่าผิดศีลธรรมแต่ไม่ผิดกฎหมายอาญา เช่น การพูดโกหก การดื่มสุรา และมีการกระทำบางอย่างไม่ผิดศีลธรรมแต่ผิดกฎหมายอาญา เพราะกฎหมายกำหนดให้การกระทำนั้น ๆ เป็นความผิด จึงเห็นได้ว่าศีลธรรมกับกฎหมายอาญาไม่สอดคล้องกันทุกกรณี

Herbert L. Packer (อ้างถึงใน เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2549, หน้า 2-10) ได้ให้หลัก 6 ประการที่จะถือว่าการกระทำในเรื่องนั้นควรเป็นความผิดอาญาหรือไม่

- 1) เป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสังคม
- 2) การกระทำความผิดเป็นความผิดอาญาที่จะไม่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ
- 3) การกระทำความผิดเป็นความผิดทางอาญา ไม่มีผลเป็นการลดการกระทำที่สังคมเห็นว่าถูกต้อง
- 4) หากเป็นความผิดอาญา จะมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
- 5) การใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะไม่มีผลทำให้เกิดการใช้กระบวนการนั้นอย่างเกินขีดความสามารถทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณ
- 6) ไม่มีมาตรการควบคุมอย่างสมเหตุสมผลอื่น ๆ แล้ว นอกจากการใช้กฎหมายอาญากับกรณีที่เกิดขึ้น

คณะอนุกรรมการฯ ภายใต้คณะกรรมการกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ได้จัดทำข้อเสนอหลักเกณฑ์การกำหนดโทษอาญาในการตรากฎหมายโดยมีสาระสำคัญ 3 ประการ (ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, 2564) ได้แก่

1) เป็นการกระทำที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน อย่างร้ายแรงและมีผลกระทบต่อส่วนรวม

2) เป็นกรณีที่ไม่สามารถใช้มาตรการอื่นใดเพื่อบังคับใช้กฎหมายอย่างได้ผลหรือ มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะทำให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมายได้ และ

3) ความผิดอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียวหรือที่มีโทษจำคุกและเปรียบเทียบปรับทำให้ คดีอาญาระงับได้ หากโดยสภาพแล้วไม่ใช่ความผิดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชนอย่างกว้างขวาง สมควรใช้โทษปรับทางปกครองแทนหรือวิธีการอื่นแทนการปรับ

การบัญญัติให้การกระทำที่เป็นการยุติการตั้งครรภ์ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำจาก ผู้หญิงตั้งครรภ์ หรือผู้ใด หรือแพทย์ (ที่ถึงแม้ว่าจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขให้ยกเว้นความรับผิดชอบ หากเป็นกระทำตามกรอบของกฎหมาย) เป็นการกระทำที่ถูกกำหนดเอาไว้ในกฎหมายอาญา นับตั้งแต่ พ.ศ. 2451 (ร.ศ.127) จนถึงปัจจุบัน โดยมีได้ยกเลิกไป แต่มีการปรับแก้ไขให้ขยายเหตุ ยกเว้นความรับผิดชอบ และลดโทษลงมา ดังที่ปรากฏจากการให้ความเห็นจากคำวินิจฉัยของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญในกรณีการยื่นคำร้องขอให้วินิจฉัยว่าประมวลกฎหมายอาญามาตรา 301 และ 305 มีปัญหาขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ อันเป็นเหตุให้มีการปรับแก้กฎหมาย จากการทำคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2563 ส่งผลให้เกิดการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญามาตรา 301 และมาตรา 305 ตามข้อเสนอแนะของศาลรัฐธรรมนูญที่ให้ปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการทำแท้งให้ได้สมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิของทารกในครรภ์กับการตัดสินใจ ใช้สิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง และเพื่อให้เกิดมาตรการคุ้มครองผู้ปฏิบัติงานทางการแพทย์ ที่ครอบคลุมและเหมาะสม

การผลักดันและเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดร่างกฎหมายจากองค์กรภาคประชาสังคมขึ้นมา และพัฒนาแนวทางในการกำหนดเกณฑ์อายุครรภ์ที่เหมาะสมกับการทำแท้ง การอธิบายความผิด ฐานทำให้แท้งลูก ถูกอธิบายในแง่มุมมองที่ว่า การมีเจตนาฆาตกรรมและคุณธรรมทางกฎหมายที่ต้องการ คุ้มครองชีวิตของทารกในครรภ์ โดยเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของชีวิตมนุษย์ที่กำลังจะเกิดมา สะท้อนให้เห็นถึงเจตนาฆาตกรรมของผู้มีอำนาจในการรวบรวมข้อมูลเพื่อกำหนดการกระทำที่ถูกระบุว่า เป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของสังคมอย่างร้ายแรง จึงได้บัญญัติเนื้อหาเกี่ยวกับการทำแท้ง ให้เป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายอาญา โดยคณะกรรมการได้อธิบายถึงหลักการของ กฎหมายกับกฎแห่งกรรม การกระทำอันเป็นบาปหนัก (คณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาร่างพ.ร.บ. 2563) แต่หลักการนี้ไม่ได้สอดคล้องกับหลักสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง ที่เป็นหลักสิทธิมนุษยชนสากล จึงทำให้เกิดการสร้างสมดุลในการวางบทลงโทษ โดยที่ในการพิจารณาร่างกฎหมายนั้น มุ่งพิจารณาจากการกระทำและสิทธิของผู้หญิงเป็นสำคัญ และไม่นำการกระทำของผู้มีส่วนร่วม ในการทำให้เกิดการตั้งครรภ์อย่างผู้ชายมาพิจารณาไปด้วย เพราะผู้หญิงเท่านั้นที่จะสามารถ มีการกระทำและการตัดสินใจขั้นสุดท้ายต่อเนื้อตัวร่างกายของตนเอง

“...การให้สิทธิตัวอ่อนเท่ากับผู้หญิง ถ้าให้สิทธิใครมากกว่ากัน อาจเป็นเรื่องอันตราย การลงโทษผู้หญิงจะส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาการทำแท้งได้จริงหรือ...”

สุพิชา เบาทิพย์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 กรกฎาคม 2566)

ในทางปฏิบัติเมื่อผู้หญิงต้องการทำแท้งในโรงพยาบาลของรัฐตามสิทธิการรักษาพยาบาล จะต้องเจอกับขั้นตอนและเงื่อนไขในการรับบริการที่ทำให้การทำแท้งเป็นเรื่องลำบากขึ้น เช่น ให้คณะกรรมการของโรงพยาบาลพิจารณาก่อนที่จะอนุญาตให้มีการทำแท้ง เป็นต้น (ผู้ให้สัมภาษณ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 มีนาคม 2566) นอกจากนี้ ในมาตรา 305 มีการยกเว้นการลงโทษในกรณีที่เกิดเหตุการตั้งครรภ์ให้กับผู้หญิงด้วยเหตุผลด้านสุขภาพร่างกาย และการตั้งครรภ์จากการกระทำความผิดทางอาญา แต่การบัญญัติมาตรา 305 ไว้ในกฎหมายอาญาก็ยังทำให้เกิดภาระต่อการพิสูจน์ความผิดของแพทย์หรือสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง กรณีที่มีการฟ้องร้องดำเนินคดีไปตามบทบัญญัตินี้ (วรชาติ มีวาสนา, 2565)

2. ทัศนคติของการนำนโยบายการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ไปใช้ในโรงเรียน

วาทกรรมวัยรุ่นใจแตก ท้องไม่พร้อมแล้วไปทำแท้ง เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และข้อมูลการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ตั้งครรภ์ที่เป็นวัยรุ่น (10-19 ปี) เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างนโยบายเพื่อการแก้ปัญหาท้องไม่พร้อมที่วัยรุ่น การนำยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาคตั้งครรภ์ในวัยรุ่นตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาคตั้งครรภ์ในวัยรุ่นไปใช้กับโรงเรียน เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน และลดผลกระทบทางสุขภาพจากการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เช่น การเสียชีวิตของมารดา การเสียชีวิตของทารก เด็กแรกเกิด น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ มีความเสี่ยงต่อการทำแท้งที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต นอกจากนี้ยังทำให้เสียโอกาสทางการศึกษาหน้าที่การงาน รวมทั้งรายได้ในอนาคต การขาดความพร้อมในการเลี้ยงดูบุตร ส่งผลให้เด็กจำนวนหนึ่งถูกทอดทิ้ง หรือเติบโตมาอย่างไม่มีคุณภาพ และจากรายงานข้อมูลจากสำนักการอนามัยเจริญพันธุ์ใน พ.ศ.2563 พบว่า จำนวนผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มาทำแท้ง มีจำนวนร้อยละ 30.9 ซึ่งคิดเป็นจำนวนน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ทำแท้งที่อยู่ในช่วงอายุ 20-39 ปี อยู่ในสถานะที่กำลังศึกษาเป็นจำนวน 33.6% โดยจำนวน 24.8% ให้เหตุผลว่าทำแท้งเพราะการตั้งครรภ์เป็นอุปสรรคต่อการเรียน และในการคุมกำเนิดพบว่าผู้ที่อายุ 15-19 ปี มีจำนวนการคุมกำเนิดที่สูงกว่าคนอายุมากกว่า 30 ปี (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2563) สะท้อนให้เห็นว่าวัยรุ่นเข้าใจวิธีการคุมกำเนิดที่มากกว่าคนในช่วงอายุอื่น ทำให้ภาวะการตั้งครรภ์แบบไม่พึงประสงค์เกิดขึ้นเป็นจำนวนไม่สูงมาก ส่งผลต่อจำนวนของผู้ทำแท้งที่อยู่ในสถานะกำลังศึกษามีจำนวนไม่สูงเช่นกัน ทั้งนี้ในการสำรวจข้อมูลยังไม่มีจำนวนผู้ที่ไม่ได้คุมกำเนิดและตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์ในสถานะกำลังศึกษา แต่ตัดสินใจตั้งครรภ์ต่อไป

โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม มีนักเรียนในโรงเรียนจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และต้องรับเอายุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาคตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ.2560-2569 ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาคตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559 ขึ้น ซึ่งแผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้ยึดวัยรุ่นเป็นศูนย์กลาง

(teenage centered) โดยมีพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วม และเป็นเจ้าของร่วมกันในการดำเนินการตามแนวทางที่จัดทำขึ้น ซึ่งข้อมูลจากคณะครูโรงเรียน ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ให้คำอธิบายไปในแนวทางเดียวกันว่า เมื่อโรงเรียน ได้รับมอบนโยบายต่าง ๆ จากสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัด มหาสารคาม ก็จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจังหวัดมหาสารคาม คือ 1 ใน 7 พื้นที่ต้นแบบชุมชนสุขภาวะทางเพศที่ทำงานร่วมกันกับเครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัด มหาสารคาม (มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง, ม.ป.ป.)

ในการดำเนินการ ทางโรงเรียนได้ทำโครงการความร่วมมือกับเครือข่ายสนับสนุน การดำเนินงานเสริมสร้างสุขภาวะทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์สำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อจัดกิจกรรมระหว่างตัวแทนจากโรงพยาบาล OSCC ศูนย์ช่วยเหลือสังคม อาสาสมัครหมู่บ้าน ครู นักเรียน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศของ เด็กและเยาวชน จัดทำผังหน่วยงานในพื้นที่ซึ่งทำงานด้านการป้องกันและช่วยเหลือ วิเคราะห์ กรณีสืบสวนผ่านบทบาทการทำงานของแต่ละหน่วยงาน วางแนวทางการประสานงาน รวมทั้งเน้นย้ำ ถึงการทำงานที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน รักษาความลับของผู้ใช้บริการ และมีระบบติดตาม ช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง (ศิริชัย ทัพพชา การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มกราคม 2566) และเมื่อนำแนวทางจากการทำงานร่วมกันในเครือข่าย มาสู่การปฏิบัติในโรงเรียน พบว่าเมื่อนักเรียน ในโรงเรียนตั้งครรภ์ และนำเรื่องแจ้งกับครู สิ่งที่นักเรียนขอคำปรึกษาจะไม่ใช่ประเด็นการยุติ การตั้งครรภ์ แต่เป็นประเด็นเกี่ยวกับการเรียนและการใช้ชีวิตในโรงเรียนขณะที่ตั้งครรภ์ไปด้วย และจะมีนักเรียนบางส่วนที่เมื่อขอคำปรึกษาจากครูแล้ว และนำข้อมูลกลับไปพูดคุยกับครอบครัว ก็ตัดสินใจออกจากโรงเรียนไป

“เราให้คำแนะนำแก่นักเรียนเกี่ยวกับการดูแลตัวเองเมื่อตั้งครรภ์ และช่วยเหลือให้เขา สามารถเรียนหนังสือต่อไปในโรงเรียนได้ นักเรียนไม่ค่อยมาปรึกษาเกี่ยวกับการทำแท้ง เป็นเพราะ เขาตัดสินใจแล้วว่า จะเก็บเด็กเอาไว้ และก็มีเหมือนกันที่นักเรียนเขาตัดสินใจเลิกเรียน ไปหางานทำ เพื่อเลี้ยงลูก”

จิตต์ลัดดา ภิบาลจอมมี (การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มกราคม 2566)

3. การนํานโยบายการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ไปใช้กับนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย

จากนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต้องการให้ผู้เรียนทุกคน มีทักษะชีวิต มีสุขภาวะที่เหมาะสมตามวัย สามารถป้องกันตนเองจากปัญหาภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ซึ่งภาวะการตั้งครรภ์เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับความเหมาะสมของของสุขภาวะที่เป็นไปตามวัย การนํานโยบายการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์มาใช้ในภาคปฏิบัติจึงมีลักษณะ ความพยายามของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้แก่นักเรียนโดยทั่วไป แต่การตั้งครรภ์ เป็นภาวะที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหญิง ไม่ใช่กับนักเรียนชาย ทำให้กลุ่มเป้าหมายของนโยบายนี้คือ นักเรียนหญิง ข้อมูลจากศึกษานิเทศก์สำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัด มหาสารคาม ได้อธิบายไว้ว่าการจัดกิจกรรมตามนโยบายของส่วนกลางจะมีตัวแทนนักเรียนทั้ง 2 เพศ

ที่จะไปเข้าร่วมกิจกรรม และเมื่อโรงเรียนกลับไปจัดกิจกรรมในโรงเรียน ก็จะจัดกิจกรรมรวมกันไป ทั้งนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย ไม่มีจุดเน้นที่นักเรียนเพศใดเพศหนึ่ง ในส่วนของการจัดการเรียน การสอน มีการส่งเสริมให้มีการสอนวิชาเพศวิถีศึกษาในโรงเรียน แต่ก็ยังมีปัญหาในการเรียน การสอน เช่น จากวิธีการสอนที่เน้นการบรรยาย ใช้สื่อการสอนที่ขาดความน่าสนใจ ครูในบางโรงเรียน ขาดความเข้าใจจากมุมมองเพศวิถี ทำให้ความเข้าใจยังไม่ครอบคลุมรอบด้านในทุกประเด็นและ ยังเป็นการสอนจากมุมมองเชิงลบ นอกจากนี้ การนำความรู้จากชั้นเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันนั้น ครูยังไม่สามารถทำให้เห็นภาพนั้นได้ ซึ่งทำให้นักเรียนขาดองค์ความรู้ด้านนี้จากโรงเรียน (วดี แคนสุข, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 มีนาคม 2566)

ท่าทีของครูต่อการนำนโยบายไปใช้ พบว่า ครูปฏิบัติต่อนักเรียนทั้งสองเพศอย่างไม่มี ความแตกต่างกัน เพราะนักเรียนที่นำเรื่องราวมาขอคำปรึกษาไม่ใช่ นักเรียนชาย และครูยังไม่เคยเจอ ประสบการณ์ที่นักเรียนในโรงเรียนเดียวกันเป็นผู้ที่ทำให้เกิดภาวะการตั้งครรภ์ ซึ่งก็เป็นไปได้ว่า นักเรียนชายที่มีส่วนทำให้เกิดเรื่องนี้ ไม่เข้ามาเป็นคนขอรับคำปรึกษา แต่ให้นักเรียนหญิงเป็นฝ่าย เข้าไปขอรับคำปรึกษาแทน นักเรียนหญิงจึงมีความรู้ที่จะจัดการเกี่ยวกับการใช้ชีวิตเมื่อเกิดการ ตั้งครรภ์มากกว่านักเรียนชาย (เพ็ญศรี ยมศรีเคน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มกราคม 2566)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ในกระบวนการบัญญัติให้การทำแท้งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมาย อาญา มีแนวคิดที่สร้างความเหลื่อมล้ำทางเพศอันส่งผลกระทบต่อผู้หญิง ที่เกิดจากโครงสร้าง และวัฒนธรรมปิตาธิปไตย ภายใต้สังคมที่ผู้ชายได้อธิบายโลกของผู้หญิงผ่านมุมมองทางการแพทย์ ศาสนาและศีลธรรม การทำแท้งถูกอธิบายว่าเป็นการกระทำอันสั่นคลอนศีลธรรมของสังคม จึงจำเป็นต้องสร้างกฎหมายเพื่อลงโทษการกระทำนั้น และเนื่องจากเจ้าของร่างกายที่เป็นเหตุ ให้เกิดการกระทำผิดนั้นได้ เป็นผู้หญิง จึงกำหนดให้บทลงโทษต้องเกิดแก่ผู้หญิง

ขณะที่สิ่งที่เกิดขึ้นกับภาคปฏิบัติของการนำนโยบายการป้องกันการตั้งครรภ์ ที่ไม่พึงประสงค์ไปใช้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ โรงเรียนมีการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาและทักษะชีวิตที่เหมาะสม กับนักเรียน และมีช่องทางในการให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่ตั้งครรภ์ และการศึกษาที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของนักเรียนที่ตั้งครรภ์ โดยการยึดความสมัครใจของนักเรียน พัฒนารูปแบบความร่วมมือกับสถานพยาบาลเพื่อพัฒนาระบบส่งต่อ อันเป็นการช่วยดูแลนักเรียน ที่ตั้งครรภ์

สำหรับการปฏิบัติต่อนักเรียนชายและนักเรียนหญิงตามนโยบายการป้องกันการตั้งครรภ์ ไม่พึงประสงค์ จะไม่มีความแตกต่างกัน ให้ด้านการให้ความรู้และคำแนะนำ ผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และให้นักเรียนทั้ง 2 เพศเข้าร่วม แต่นักเรียนชายไม่ใช้กลุ่มเป้าหมายหลักที่จะให้คำปรึกษา และคำแนะนำเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ จึงทำให้เกิดการปฏิบัติที่แตกต่างเมื่อเกิดการตั้งครรภ์ในโรงเรียน ซึ่งอาจจะอธิบายในอีกแง่มุมหนึ่งได้ว่า นักเรียนชายมีความเพิกเฉยต่อประเด็นการตั้งครรภ์มากกว่า นักเรียนหญิง เพราะเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นกับเนื้อตัวร่างกายของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรขยายจำนวนสัปดาห์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 ที่ระบุให้การทำแท้งที่อายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ ไม่เป็นความผิด เป็น 20 สัปดาห์ ไม่เป็นความผิด เพื่อให้โอกาสแก่ผู้หญิงในการตัดสินใจทำแท้ง และกำหนดช่วงอายุของผู้หญิงตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปสามารถตัดสินใจทำแท้งด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนและกระบวนการตามมาตรา 305(5)
2. ออกกฎหมายประกอบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้หญิงเข้าถึงบริการทำแท้งสะดวกและลดขั้นตอนเกี่ยวกับเอกสาร
3. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเพศศึกษา สร้างความรู้เกี่ยวกับร่างกายของมนุษย์ วิธีการจัดการและการรับมือกับกรณีการตั้งครรภ์ รู้จักช่องทางในการติดต่อเพื่อรับบริการทางการแพทย์ที่เหมาะสม โดยใช้สถาบันการศึกษาเป็นช่องทางให้คนในสังคมถูกปลูกฝังตั้งแต่เป็นเยาวชน

บรรณานุกรม

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2565). <https://pr.moph.go.th/?url=pr/detail/2/02/181901/>
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2562). แผนปฏิบัติการยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ. 2560 - 2569 ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559 ระยะ 3 ปี (ปีงบประมาณ 2562 – 2564). ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2549). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 (พิมพ์ครั้งที่ 9). สำนักพิมพ์จิรัชการพิมพ์.
- ชินวัชร นิลเนตร. (2564). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง ปฏิสนธิวิญญานใน พระพุทธศาสนาเถรวาท. ธรรมธारा วารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา, 7(1), 174-209.
- เชิดชัย เลิศจิตรเลขา. (ม.ป.ป.). คำสอนพระศาสนจักรคาทอลิกเกี่ยวกับกฎหมายการทำแท้ง. <https://www.cmdiocese.org/web/28251>
- จริญ โฆษณานนท์. (2550). นิติปรัชญาแนววิพากษ์. สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2562). หลักพื้นฐานสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่ 6). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม. (2564). หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา ภายใต้โครงการสนับสนุนสารสนเทศเพื่อการทำงานของสมาชิกรัฐสภา. สำนักพิมพ์สถาบันพระปกเกล้า.
- ปิยพร โกมุที. (2563). สิทธิและเสรีภาพในการสมรสของบุคคลเพศทางเลือก. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). Thammasat University Library. http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:183713

- ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ. ... (ความผิดฐานทำให้แท้งลูก). ผลการประชุมคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 34/2563.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564. (2564, 6 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 138 ตอนที่ 10. หน้า 1-3.
- มรียัม แวะหะยี. (2561). ศึกษาเปรียบเทียบการทำแท้งในกฎหมายอาญาอิสลามและกฎหมายอาญาไทย. วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย, 13(24), 165-177.
- มูลนิธิสร้างเสริมความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง. (ม.ป.ป.). 7 พื้นที่ต้นแบบชุมชนสุขภาวะทางเพศ. <https://www.whaf.or.th/media?type=Brochure>
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20. โครงการจัดพิมพ์คบไฟ
- วิระดา สมสวัสดิ์. (2549). นิติศาสตร์แนวสตรีนิยม. วนิตาเพรส.
- วิลาสินี พนานครทรัพย์. (2554, มกราคม-มิถุนายน). การทำแท้ง: มุมมองที่แตกต่าง. วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา, 30(1), 92-116.
- ศิริพร รุ่งรัตน์ธวัชชัย. (2557). การทำแท้ง : ศึกษาปัญหาทางกฎหมายกรณีที่มีการตามีปัญหาทางจิต (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต). ฐานข้อมูลงานวิจัย (ThaiLis).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร.
- สำนักงานสารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2565). กรมอนามัย ย้ำ คุณค่าเหนือสำคัญลดการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น. <https://pr.moph.go.th/?url=pr/detail/2/02/176195/>
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2566). สิทธิประโยชน์การคุมกำเนิดในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. <https://www.nhso.go.th/news/3636>
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2566). รัฐบาลส่งเสริมการตั้งครรภ์เมื่อพร้อม ประชาชนใช้สิทธิ “บัตรทอง” ปรึกษาคุมกำเนิดไม่เกิน 3 แผงต่อครั้ง และคนละไม่เกิน 13 แผงต่อปี. <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/68610>
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. (2563). รายงานเฝ้าระวังการแท้งประเทศไทย พ.ศ. 2563. <https://rh.anamai.moph.go.th/th/surveillance-report/3041#wow-book/67>
- Abortion Clinics in Europe. (2022). <https://abortion-clinics.eu/>
- Abortion Law: Global Comparisons. (2022). <https://www.cfr.org/article/abortion-law-global-comparisons>
- Amnesty International Thailand. (2022). สิทธิสตรี. <https://shorturl.at/BCX24>
- Batha, E., Rescurio, A. (2023). Abortion rights in Europe - legal rollbacks and progress. <https://www.context.news/socioeconomic-inclusion/abortion-rights-in-europe-rollbacks-and-progress>

- Britannica. (2022). *Pro and Con: Abortion*. <https://www.britannica.com/story/pro-and-con-abortion>
- Human Rights Law Network. (2019). *My Body My Choice - A Human Rights Perspective of Abortion Law in India*.
- Kim, S.,Y. (2022). *Analyzing the impacts of informal institutional factors affecting gender inequality: Evidence from 43 countries*. World Development Perspectives. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2452292922000789>
- Piper.K. (2022). *Pro-Life and Pro-Choice: What Does It Mean?*. <https://www.focusonthefamily.com/pro-life/abortion/pro-life-pro-choice/>
- The Criminal Code of Malta. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=NIM:202100290>
- The United Nation. *Universal Declaration of Human Rights (UDHR)*. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>
- UN Women. (2023). *Facts and figures: Humanitarian action*. <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/humanitarian-action/facts-and-figures>

บทสัมภาษณ์

- จิตต์ลัดดา ภิบาลจอมมี. ครูที่ปรึกษา. (10 มกราคม 2566). สัมภาษณ์.
- เพ็ญศรี ยมศรีเคน. ครูที่ปรึกษา. (12 มกราคม 2566). สัมภาษณ์.
- วดี แคนสุข. ศึกษานิเทศก์. (8 มีนาคม 2566). สัมภาษณ์.
- วรชาติ มีวาสนา. แพทย์. (12 ธันวาคม 2565). สัมภาษณ์.
- ศิริชัย ทัพพวา. ครูที่ปรึกษา. (10 มกราคม 2566). สัมภาษณ์.
- สุพีชา เบาทิพย์. นักกิจกรรมกลุ่มทำทาง. (17 กรกฎาคม 2566). สัมภาษณ์